

PROPAGRI

**PROfessional integration of young People through
AGRIculture**

PRUŽANJE PRAKSE ZA NEET MALDE

-VODIČ ZA FARMERE-

AUTOR: HANNA THORWARTH, CLAUDIA SCHNEIDER

DATUM: 30.05.2023

This project has been funded with support from the European Commission. The publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.
Project N°KA220-YOU-37C49185

SADRŽAJ

SADRŽAJ.....	2
UVOD	3
METODE.....	4
SOCIALNA POLJOPRIVREDA	4
OBJAŠNJENJE KONCEPTA.....	4
CILJNE GRUPE SOCIJALNE POLJOPRIVREDE	5
POZITIVNI EFEKTI SOCIJALNE POLJOPRIVREDE	5
BENEFIRI SOCIJALNE POLJOPRIVREDE ZA SAMU POLJOPRIVREDU	6
NEET MLADI	7
TKO SU NEET MLADI?	7
SA KOJIM IZAZOVIMA SE NEET MLADI SUOČAVAJU?	7
STVARANJE MOGUĆNOSTI ZA NEET MLADE.....	8
GDE DA PRONAĐEM I ANGAŽUJEM POTENCIJALNE PRIPRAVNIKE	9
INTERNSHIP/PRAKSA.....	10
PRAVNI PROPISI (SPECIFIČNO ZA NJEMAČKU).....	10
BENEFITI OD INTERNSHIPSA/PRAKSI ZA NEET MLADE	11
BENEFITI OD INTERNSHIPA/PRAKSI ZA FARMERE.....	11
ZAHTJEVI ZA FARMERE KOJI ŽELE PONUDITI PRAKSU	12
PODRŠKA	12
FINANSISKA PODRŠKA.....	12
RAZRADA KONFLIKTA.....	14
ZAVRŠNE REČI	15
KORISNI KONTAKTI.....	15
REFERENCE	20

UVOD

Kako tinejžerima i mladima mogu ponuditi praksu na svojoj farmi? Na šta moja farma treba da obrati pažnju? Kako mogu optimalno uključiti i podržati tinejdžere i mlade u radu? I koje su mogućnosti za podršku mladima sa invaliditetom ili posebnim izazovima tokom poljoprivredne prakse?

Poljoprivrednici si iznova i iznova postavljaju ova i slična pitanja. Dok broj nezaposlenih mladih odraslih osoba i dalje raste (Evropska komisija, 2020), broj zaposlenih u poljoprivredi opada (Eurostat, 2019). Ova činjenica je posebno zabrinjavajuća jer ekološki pristupi poljoprivredi, poput organske poljoprivrede, imaju veću potrebu za radnom snagom (INRAE, 2020).

U Nemačkoj postoji nedostatak pripravnika u poljoprivredi (Savezno ministarstvo za ishranu i poljoprivredu, 2020). Adolescenti i mladi odrasli koji nisu uključeni u obrazovanje često se suočavaju sa posebnim izazovima (npr. invaliditet, mentalne bolesti) i zbog toga imaju brojne prepreke u pronalaženju zaposlenja ili obuke. Jedna od opcija koja je posebno pogodna za rešavanje ovog problema jeste praksa u poljoprivredi. Projekat "PROPAGRI" (Profesionalna integracija mladih kroz poljoprivredu) nastao je kako bi ove okolnosti spojio na način koji je koristan za obe strane. Projekat finansira Evropska unija u okviru programa ERASMUS+. Ovaj priručnik je takođe nastao u okviru ovog projekta.

Koordinator projektnog partnerstva je poljoprivredna škola "Lycee Agricole Prive le Nivot" (Loperak, Francuska). Pored Thüringer Ökoherz e.V., u partnerstvu učestvuju sledeće organizacije:

- TDM 2000 ODV (Kaljari, Italija)
- IUVENTA NEVLADINA ORGANIZACIJA UDRUŽENJE (Šabac, Srbija)
- EUROPEAN LANDOWNERS ORGANIZATION (Brisel, Belgija)

Ovaj priručnik ima za cilj da pruži poljoprivrednicima praktične smernice o tome kako da organizuju uspešnu praksu za mlade i mlade odrasle osobe. Priručnik se ne odnosi samo na pružanje mogućnosti mladima da steknu dragoceno radno iskustvo i izgrade samopouzdanje, već i na to kako poljoprivrednici mogu imati koristi od ove saradnje prenoseći svoje znanje i veštine, stvarajući tako novu generaciju radne snage u poljoprivredi.

U ovom priručniku objašnjavaju se različite teme, počevši od uvoda u koncept "socijalne poljoprivrede" i kako ovaj koncept može pomoći u olakšavanju integracije NEET mladih u svet rada. Opisuju se NEET mladi i njihove poteškoće u pronalaženju posla i obuke. Poglavlja o praksama raspravljaju o prednostima za mlade i poljoprivrednike, kao i o tome kako se ove prakse mogu uspešno sprovesti. Takođe se razmatraju problemi koji se mogu pojaviti i povezani načini njihovog rešavanja. Pored toga, obrađuju se pravna pitanja i daju primeri kako organizovati praksu.

Važno nam je da istaknemo prednosti prakse za mlade i poljoprivrednike, kao i kako ova saradnja može značajno doprineti integraciji NEET mladih u profesionalni svet. Nadamo se da će ovaj priručnik poslužiti

kao praktični vodič za poljoprivrednike koji žele da pokažu svoju posvećenost društvu pružajući priliku mladima sa posebnim potrebama da razviju svoje veštine i potencijale, dok istovremeno zastupaju novu generaciju poljoprivrednika.

METODE

Informacije za ovaj priručnik prikupljene su iz različitih izvora. Na početku je sproveden sveobuhvatan pregled literature kako bi se obezbedio osnovni uvod u temu socijalne poljoprivrede i saznalo više o ciljnoj grupi NEET mladih.

Pored pregleda literature, sprovedeni su i intervjui sa stručnjacima. U tu svrhu kontaktirani su predstavnici socijalnih institucija kao što su omladinski centri, kancelarije za zapošljavanje i neprofitne organizacije. Kombinacija pregleda literature i intervjua sa stručnjacima omogućila je sticanje i teorijskih i praktičnih perspektiva o ovoj temi. Prikupljene informacije su pažljivo procenjene kako bi se kreirao ovaj priručnik i formulisale preporuke za poljoprivrednike koji žele da ponude prakse NEET mladima u kontekstu socijalne poljoprivrede.

SOCIALNA POLJOPRIVREDA

U poslednjih nekoliko godina, koncept socijalne poljoprivrede postaje sve prisutniji. Suštinski, reč je o korišćenju farmi kao mesta susreta, obrazovanja i inkluzije. Različiti modeli socijalne poljoprivrede prikazuju načine na koje inkluzivna poljoprivreda, a samim tim i inkluzivno društvo, može biti ostvareno uklanjanjem barijera za osobe sa invaliditetom ili one u problematičnim situacijama. U ovom poglavlju objasnićemo koncept socijalne poljoprivrede i pokazati koje mogućnosti postoje za njenu primenu u oblasti poljoprivrednog obrazovanja.

OBJAŠNJENJE KONCEPTA

Socijalna poljoprivreda obuhvata ponudu različitih usluga u oblastima obrazovanja i vaspitanja, zdravlja i socijalne zaštite. Sve ove aktivnosti odvijaju se u okviru poljoprivrednog ili hortikulturnog konteksta. Primeri uključuju ekološko obrazovanje, prostor za relaksaciju i slobodno vreme, promociju zdravlja, terapijske usluge (terapija uz pomoć životinja, vrtna terapija, radna terapija itd.), reintegraciju ili učešće u radnom životu, kao i u porodičnom i društvenom životu.

"Socijalna poljoprivreda predstavlja perspektivu multifunkcionalno shvaćene poljoprivrede: glavni proizvodi su zdravlje i zapošljavanje, obrazovanje ili terapija, pored plodova za prodaju. Poljoprivreda nudi mogućnosti za ljude da učestvuju u raznolikim dnevnim i godišnjim ritmovima, u vrtlarstvu ili radu

sa domaćim životinjama. Socijalna poljoprivreda uključuje farme i bašte koje integrišu ljude sa fizičkim, mentalnim ili psihološkim poteškoćama, farme koje pružaju perspektivu za socijalno ugrožene osobe, delinkventnu ili omladinu sa poteškoćama u učenju, zavisnike, dugoročno nezaposlene i aktivne seniore, školske i vrtičke farme, i mnoge druge. Preventiva, inkluzija i bolji kvalitet života su aspekti socijalne poljoprivrede." (van Elsen, 2007)

Socijalna farma, kao mesto za obrazovanje i obuku, negu i brigu, učešće u radnom životu ili profesionalnu pripremu, ukratko, za susrete i procese međuljudskog učenja, ima pozitivne efekte na farmu ili hortikulturno preduzeće, klijente, institucije socijalnog rada i u najširem smislu i na društvo (Elings i saradnici, 2023).

Različite ciljne grupe, koje su uglavnom strukturno ugrožene i posebno profitiraju od rada/života u prirodi, mogu imati koristi od socijalne poljoprivrede. Ove osobe su obično integrisane u farmu i tamo mogu obavljati razne zadatke. Primeri uključuju rad u bašti ili na polju, brigu o životinjama ili proizvodnju hrane.

CILJNE GRUPE SOCIJALNE POLJOPRIVREDE

Koncept socijalne poljoprivrede koristi se u Nemačkoj u radu sa različitim ciljnim grupama. Na primer, sa:

- Mladima iz NEET kategorije
- Osobama sa mentalnim poremećajima i zavisnostima
- Izbeglicama
- Starijim građanima
- Osobama sa invaliditetom
- Delinkventima
- Dugotrajno nezaposlenima

Sve ciljne grupe imaju koristi od prednosti socijalne poljoprivrede (Elings, 2012):

- Raznovrsnih oblasti rada
- Širokog spektra aktivnosti
- Života prilagođenog ritmu godine, što omogućava direktno opažanje i doživljaj godišnjih doba
- Direktno vidljivih rezultata rada, koji omogućavaju doživljaj rada sopstvenim rukama i tako pozitivno utiču na samopouzdanje
- Fizičke i mentalne stimulacije i smislenog angažovanja
- Buđenja osećaja odgovornosti kroz rad sa biljkama i životinjama
- Socijalne inkluzije kroz integraciju u farmu i njeno okruženje (kontakt sa farmerima, baštovanima, kupcima itd.).

POZITIVNI EFEKTI SOCIJALNE POLJOPRIVREDE

Socijalna poljoprivreda može imati brojne pozitivne efekte koji utiču ne samo na pojedinca, već i na

društvo i životnu sredinu. Evo nekih od njih:

→ **Poboljšanje dobrobiti:**

Rad u prirodi i prilika da budu deo zajednice mogu poboljšati dobrobit ljudi (Sempik i saradnici, 2010). Posebno za osobe sa problemima mentalnog zdravlja, socijalna poljoprivreda može biti korisna dopuna ili alternativa tradicionalnoj terapiji (Van den Berg i saradnici, 2015).

→ **Promovisanje inkluzije:**

Socijalna poljoprivreda pruža ljudima iz različitih sredina priliku da budu uključeni i postanu deo zajednice (Klußmann, 2015). Posebno za migrante i izbeglice, rad u poljoprivredi može pomoći u učenju jezika, snalaženju u društvu i uspostavljanju socijalnih kontakata (Sempik i saradnici, 2018).

→ **Jačanje zajednice:**

Socijalna poljoprivreda podstiče interakciju i zajedništvo. Kroz zajedničke aktivnosti, kao što su festivali berbe ili kuvanja, članovi zajednice mogu se zbližiti i učiti jedni od drugih (Sempik i saradnici, 2018).

→ **Promovisanje zdravlja:**

Uzgojem voća i povrća i pružanjem mogućnosti da se sveži proizvodi kupuju direktno na farmi, socijalna poljoprivreda može doprineti zdravoj ishrani (Sempik i saradnici, 2010). Osim toga, rad u prirodi zahteva fizički napor i tako može doprineti fizičkoj kondiciji (Van den Berg i saradnici, 2010).

→ **Održivost i zaštita životne sredine:**

Socijalna poljoprivreda podržava održivu, organsku poljoprivredu koja smanjuje upotrebu pesticida i đubriva, čime doprinosi zaštiti životne sredine (Klußmann, 2015; Renting i saradnici, 2003).

BENEFIRI SOCIJALNE POLJOPRIVREDE ZA SAMU POLJOPRIVREDU

Postoji nekoliko razloga zašto bi farmeri trebalo da razmotre ideju socijalne poljoprivrede (Elings i saradnici, 2017):

→ **Generisanje dodatnog prihoda:**

Razvijanjem novih izvora prihoda, farmeri mogu obezbediti dodatna sredstva i učiniti svoje poslovanje održivijim. Socijalna poljoprivreda može pomoći farmama da postanu raznovrsnije i manje zavisne od često promenljivih tržišnih cena.

→ **Podsticanje mladih talenata:**

Mnoge farme traže radnike, ali poljoprivredna obuka nije privlačna za mnoge mlade ljude. Mladi kandidati često nemaju povezanost sa poljoprivrednim aktivnostima, što im daje negativnu sliku o sektoru poljoprivrede. Ako se mladim ljudima pruži prilika da kroz praksu upoznaju rad u "zelenim poslovima," veća je verovatnoća da će se odlučiti za školovanje ili rad u poljoprivredi.

→ **Zaštita životne sredine:**

Još jedan pozitivan aspekt socijalne poljoprivrede je mogućnost pozitivnog uticaja na životnu sredinu. Na primer, upravljanjem neiskorišćenim zemljištem i njegovim stavljanjem na raspolaganje za humanitarne svrhe, farmeri mogu doprineti biodiverzitetu i stvaranju staništa za

ugrožene životinjske i biljne vrste. Na taj način socijalna poljoprivreda može doprineti postizanju ekoloških ciljeva i borbi protiv klimatskih promena. Istovremeno, socijalna poljoprivreda može pomoći u jačanju kontakta između farmera i potrošača i podizanju svesti o održivoj poljoprivredi.

→ **Društvena korist:**

Socijalna poljoprivreda nudi farmerima priliku da svoje resurse i veštine stave u službu zajednice. Kroz saradnju sa neprofitnim organizacijama, školama, vrtićima, terapijskim ustanovama i drugim institucijama, farmeri mogu pružiti ciljanu podršku ugroženim grupama i omogućiti im inkluziju.

Ovi pozitivni efekti jasno pokazuju da socijalna poljoprivreda ne samo što može doprineti diversifikaciji poljoprivrede, već može i ispuniti važnu društvenu funkciju.

NEET MLADI

Ovo poglavlje detaljnije razmatra ciljnu grupu NEET mladih i njihove specifične izazove i potrebe. Takođe, prikazuje gde farmeri mogu pronaći potencijalne kandidate za praksu i kako mogu uspešno organizovati potragu.

TKO SU NEET MLADI?

Termin "NEET" označava "Not in Education, Employment, or Training" (Nisu u obrazovanju, zaposlenju ili obuci). Odnosi se na mlade ljude između 15 i 29 godina koji nisu upisani u školu, obuku ili obrazovanje, niti su zaposleni ili učestvuju u daljem obrazovanju. Ovaj termin prvi put je upotrebljen u Velikoj Britaniji i od tada se proširio na druge evropske zemlje (Department for Education and Employment UK, 1999).

U Nemačkoj trenutno ima oko 2,4 miliona NEET mladih. To je nešto manje od 10% mladih ljudi u starosnoj grupi od 15 do 29 godina (OECD, 2023). To je veoma heterogena grupa. Neki od njih nisu završili svoje obrazovanje i teško se zapošljavaju zbog nedostatka kvalifikacija i iskustva. Drugi imaju problema sa mentalnim zdravljem ili se bore sa zavisnostima. Mladi ljudi sa migracionim poreklom i oni iz socijalno ugroženih porodica takođe su nerazmerno pogođeni NEET situacijom.

SA KOJIM IZAZOVIMA SE NEET MLADI SUOČAVAJU?

NEET mladi se suočavaju s različitim izazovima koji utiču na njihove obrazovne i zapošljavajuće mogućnosti. Evo nekih od ključnih izazova koji utiču na NEET mlade u Nemačkoj i globalno:

- **Obrazovna nejednakost** - jedan od najvažnijih izazova sa kojima se suočavaju NEET mladi je obrazovna nejednakost. Značajan deo NEET mladih ima poteškoća u školi ili ne završava školu. Studija OECD-a iz 2020. godine otkrila je da gotovo 40% NEET mladih u Nemačkoj nema srednjoškolsku diplomu. Obrazovna nejednakost može dovesti do nedostatka osnovnih veština

koje su ključne za tržište rada. Ovo takođe može uticati na samopouzdanje i samopoštovanje mladih, što su oba važna faktora za uspeh na tržištu rada (OECD, 2020).

- **Smanjene mogućnosti na tržištu rada** - mnogi NEET mladi nemaju ili imaju ograničeno radno iskustvo. Bez radnog iskustva, teško je pronaći posao, jer poslodavci često traže radnike sa iskustvom i veštinama. Studija Federalnog instituta za obrazovanje i obuku (BIBB) iz 2019. godine otkrila je da gotovo polovina NEET mladih u Nemačkoj nikada nije radila (BIBB, 2019). Kada pronađu posao, on je često nesiguran i slabo plaćen. Studija Evropskog centra za razvoj profesionalnog obrazovanja iz 2018. godine pokazala je da su NEET mladi u Evropi skloniji radu na poslovima koji zahtevaju niže veštine i manje su sigurni od drugih radnika (Cedefop, 2018).
- **Finansijski problema** - mnogi NEET mladi imaju problema sa finansijama. Bez prihoda, često se oslanjaju na državnu pomoć koja možda nije dovoljna za pokrivanje osnovnih potreba. Finansijski problemi takođe mogu dovesti do socijalne izolacije, otežavajući finansiranje društvenih aktivnosti koje su važne za dobrostanje i učešće u društvu.
- **Socijalna izolacija** - NEET mladi često su socijalno izolovani i imaju manje kontakta sa drugim ljudima. Mogu nemati vršnjake ili prijatelje sa kojima bi delili svoja iskustva i mogu se osećati isključeno. Studija Instituta za istraživanje zapošljavanja iz 2018. godine pokazala je da gotovo polovina NEET mladih u Nemačkoj nema ili ima vrlo malo kontakta sa drugim ljudima (IAB, 2018).
- **Mentalno zdravlje** - NEET mladi imaju veći rizik od razvoja problema sa mentalnim zdravljem. Nesigurnost u vezi sa budućnošću, osećaj izolacije i stigma koja je povezana sa nezaposlenošću mogu dovesti do depresije, anksioznosti, zavisnosti i drugih mentalnih bolesti. Problemi kao što su porodični konflikti ili trauma, kao i strukturni problemi kao što su nedostatak obrazovnih mogućnosti i teška ekonomska situacija, takođe povećavaju učestalost mentalnih bolesti. Studija Evropskog socijalnog istraživanja iz 2018. godine otkrila je da su NEET mladi u Evropi pod većim rizikom od razvoja problema sa mentalnim zdravljem u poređenju sa drugim mladima (European Social Survey, 2018). Ovi problemi sa mentalnim zdravljem mogu dovesti do smanjenog samopouzdanja, motivacije i smanjenog osećaja svrhe, što može dalje smanjiti šanse mladih za pronalaženje posla ili obrazovanja.

Gore navedeni izazovi mogu uticati na zdravlje (mentalno i fizičko) NEET mladih. Problemi sa mentalnim zdravljem kao što su depresija i anksioznost su česti među NEET mladima, što može dovesti do lošijeg blagostanja i kvaliteta života (European Social Survey, 2018). Pored toga, finansijski problemi mogu dovesti do loše ishrane i nedostatka zdravstvene zaštite, što može negativno uticati na fizičko zdravlje. Važno je napomenuti da su ovi izazovi međusobno povezani i mogu se međusobno pojačavati. Na primer, finansijski problemi mogu dovesti do socijalne izolacije, što zauzvrat povećava rizik od problema sa mentalnim zdravljem.

STVARANJE MOGUĆNOSTI ZA NEET MLADE

Međutim, postoje i načini da se suprotstavimo prethodno navedenim izazovima. To uključuje mere za

poboljšanje obrazovnih mogućnosti, promociju radnog iskustva i podršku mentalnom zdravlju NEET mladih.

Jedna od najvažnijih mera za podršku NEET mladima na tržištu rada je stručna obuka. Dobro strukturisana stručna obuka može NEET mladima pružiti čvrste temelje za uspešnu karijeru. To se može postići učešćem u programima i kursovima stručnog obrazovanja koji im pružaju neophodne veštine i znanje za uspeh u odabranoj oblasti. Studija Ministarstva obrazovanja i istraživanja Nemačke iz 2018. godine pokazuje da programi stručne obuke mogu pomoći u poboljšanju mogućnosti zapošljavanja za NEET mlade (BMBF, 2018).

Druga važna mera je promocija praksi i radnog iskustva. Prakse i radno iskustvo omogućavaju NEET mladima da steknu vredno radno iskustvo i unaprede svoje veštine i znanje. Ovo može pomoći u povećanju njihovih mogućnosti za zapošljavanje i omogućiti im da uđu na tržište rada. Studija Nemačkog instituta za ekonomska istraživanja iz 2019. godine pokazuje da prakse mogu imati pozitivan efekat na mogućnosti zapošljavanja NEET mladih (Sowa, 2012).

U zaključku, mnogi NEET mladi osećaju da njihove veštine i interesi nisu traženi i da nemaju svoje mesto u društvu. Stoga im je potrebna podrška da otkriju i razviju svoje snage i talente. Da bi to postigli, potrebna im je osoba koja će ih motivisati i ohrabriti da slede svoje ciljeve.

Iz tih razloga, prakse mogu osnažiti mlade ljude sa posebnim izazovima i invaliditetima i pokazati im nove puteve. Na ovaj način, NEET mladi mogu učiti od iskusnih praktičara, graditi samopouzdanje i steći važno radno iskustvo. Ova ciljana podrška može pomoći NEET mladima da aktivno oblikuju svoju budućnost i bolje ostvare svoj potencijal.

GDE DA PRONAĐEM I ANGAŽUJEM POTENCIJALNE PRIPRAVNIKE

Pre nego što započnete potragu, trebalo bi da što jasnije definišete koji su vaši zahtevi prema kandidatima i koje zadatke treba da obavljaju tokom prakse. Trebalo bi da imate na umu složene probleme NEET mladih i budete spremni da definišete pojedinačna područja odgovornosti. Susret sa mladom osobom kao individuumom na ravnom nivou osnova je uspešnog odnosa učitelj-učenik. Poljoprivrednik bi trebalo da ponudi „sigurno mesto“ gde mlada osoba ima priliku da se okuša i razvija.

Na kraju, praksa bi trebalo da bude dizajnirana tako da donese vrednost i farmi i mladoj osobi.

Postoji nekoliko načina da se privuku mladi ljudi na poljoprivrednu praksu. Evo nekoliko saveta:

→ Saradnja sa socijalnim institucijama:

Dobar način da se pronađu odgovarajući kandidati jeste saradnja sa socijalnim institucijama koje se specijalizuju za podršku NEET mladima. To uključuju centre za socijalnu zaštitu mladih, centre za promociju struka, obrazovne institucije ili agencije za zapošljavanje (za relevantne kontakt tačke u Tiringiji, pogledajte poglavlje „Važni kontakti“). Ove organizacije mogu pomoći da se

pronađu kandidati koji su pogodni za praksu na farmi ili koji su zainteresovani za zelena zanimanja.

→ **Specijalizovane veb stranice za zapošljavanje pripravnika (i drugih radnika):**

Pokrenuta je internet platforma na kojoj poljoprivrednici koji traže pripravnike i učenike mogu da se registruju. Mladi ljudi koji traže praksu ili pripravništvo u poljoprivredi takođe mogu da kreiraju profil na ovoj platformi. Uz jednostavno pretraživanje, poljoprivrednici i mladi ljudi mogu da se povežu i kontaktiraju. Takođe možete koristiti platformu za povezivanje koju je realizovao projekat PROPAGRI: [www.???????.](http://www.???????)

Takođe je moguće postaviti oglas na već postojeće oglasne table u potrazi za učenicima. Evo selekcije oglasnih tabli (posebno za Nemačku):

www.arbeitsagentur/jobsuche/

www.tbv-erfurt.de/

www.agrarjobboerse.de

www.gruenejobs.de

www.gruener-stellenmarkt.de

→ **Direktno obraćanje školama i stručnim školama:**

Druga opcija je direktno obraćanje školama i stručnim školama i oglašavanje prakse tamo. Posebno stručne škole koje nude pripreme mere za stručnu obuku mogu biti dobar izvor za potencijalne kandidate. Mnogi NEET mladi ljudi učestvuju u takvim merama i traže prakse i pripravništva.

INTERNSHIP/PRAKSA

U ovom poglavlju pružićemo pregled relevantnih pravnih zahteva i dati praktične preporuke za sprovođenje praksi na farmama.

PRAVNI PROPISI (SPECIFIČNO ZA NJEMAČKU)

Ove informacije treba uzeti u obzir u svakom slučaju prilikom planiranja i sprovođenja prakse:

- **Radno vreme:** Osobe starije od 18 godina mogu da rade 8-10 sati dnevno (zavisno od zahteva preduzeća)
- **Plata:** Plaćanje je obavezno tek nakon 3 meseca, što nije relevantno za kratkoročne prakse
- **Osiguranje od nezgode:** Pripravnik je osiguran od nezgode kroz preduzeće (u slučaju nezgode, preduzeće mora da plati dugovane iznose)
- **Ugovor o praksi:** Nije obavezno, ali je preporučljivo; treba da uključuje sledeće teme:
 - ✦ Radno vreme
 - ✦ Kontakt osoba ili nadređeni u preduzeću
 - ✦ Početak i trajanje prakse

- ✦ Pitanja odgovornosti
- ✦ Postupanje u slučaju bolesti
- ✦ Prestanak prakse
- ✦ Zaštita od nezgode
- ✦ (Odmor)
- ✦ (Naknada)
- ✦ Sertifikat o praksi

Sledeće preporuke treba uzeti u obzir prilikom sprovođenja prakse:

- ➔ **Broj pripravnika po farmi:** Maksimalno 2 pripravnika
(Ovo je važno jer NEET mladi imaju specifične potrebe, a poljoprivrednik mora biti u mogućnosti da ih zadovolji. Takođe, treba izbegavati formiranje grupa među NEET mladima jer to može izazvati negativno ponašanje, što bi nepotrebno opteretilo farmere.)
- ➔ **Trajanje prakse:** 5 uzastopnih dana
(Ovo je jedini način da NEET mladi steknu održivo iskustvo. Obično im je potrebno sigurno okruženje i često im je teško da se upuste u nova iskustva. Zato nije smisleno slati ih iz jedne firme u drugu ili postavljati trajanje prakse kraće od 5 dana.)
- ➔ **Detalji o putovanju i smeštaju pripravnika:** Dnevni dolazak/odlazak samostalno, bez noćenja na farmi
(Za NEET mlade važno je da praktikuju svakodnevne procese poput puta do posla/obuke. Zbog toga treba da putuju na farmu samostalno. Kao što je već pomenuto, mnogi NEET mladi teško se upuštaju u nova iskustva i trebaju puno vremena za oporavak u sigurnom, poznatom okruženju. Stoga bi bilo kontraproduktivno prisiliti ih da ostanu preko noći na farmi, osim ako to izričito ne požele. Lakše će se upustiti u nova iskustva na farmi kada znaju da se na kraju dana mogu vratiti u svoje poznato okruženje.)

BENEFITI OD INTERNSHIPSA/PRAKSI ZA NEET MLADE

Prakse nude NEET mladima priliku da steknu iskustvo u radnom okruženju i steknu uvid u različite oblasti karijere. To može pomoći u razjašnjenju njihovih karijernih ciljeva i razvoju njihovih veština i interesa. Pored toga, prakse mogu pomoći u izgradnji samopouzdanja i povećanju motivacije. Za mlade bez formalne diplome, praksa može takođe pomoći u poboljšanju njihovih veština zapošljivosti i povećanju šansi na tržištu rada.

BENEFITI OD INTERNSHIPA/PRAKSI ZA FARMERE

Farmeri mogu imati koristi od praksi sa NEET mladima jer mogu dobiti pomoć na farmi i upoznati potencijalne zaposlenike ili pripravnike. Pored toga, pripravnici mogu doneti vredan doprinos svakodnevnim operacijama i smanjiti radno opterećenje na farmi. Farmeri takođe mogu imati koristi od pozitivnog uticaja koji rad sa mladima može imati na njihovu vlastitu motivaciju i stav prema poslu.

ZAHTEVI ZA FARMERE KOJI ŽELE PONUDITI PRAKSU

Ako farmeri žele ponuditi praksu za NEET mlade, treba da budu svesni da ti mladi obično trebaju više podrške i nadzora nego praktikanti koji već imaju profesionalno iskustvo ili kvalifikacije. Pažljivo planiranje i priprema pre početka prakse su stoga ključni. Sledeći punktoVI treba da se uzmu u obzir:

- **Kreiranje jasnih očekivanja:** Farmeri treba da komuniciraju jasna očekivanja praktikantima u vezi sa radnim vremenom, zadacima, odgovornostima i pravilima ponašanja. Takođe, treba im pružiti prostor da izraze svoje potrebe i očekivanja.
- **Razmatranje individualnih potreba praktikanta:** Farmeri treba da uzmu u obzir individualne potrebe i sposobnosti praktikanta i pruže dodatnu podršku ili vođenje prema potrebi. Treba posmatrati praktikanta kao zaštićenu osobu i pokušati da nađu nivo komunikacije koji je istovremeno poštovan i razumljiv. Na primer, saznajte koje aktivnosti praktikant posebno voli i proširite ih.
- **Osiguranje sigurnog radnog okruženja:** Farmeri treba da obezbede sigurne uslove za rad praktikanta, bez rizika po zdravlje. To uključuje informisanje praktikanta o potencijalnim opasnostima i obezbeđivanje potrebne radne i/ili zaštitne opreme.
- **Obezbeđivanje odgovarajuće naknade za rad praktikanta:** Iako su prakse obično neplaćene, farmeri treba da osiguraju da praktikanti budu adekvatno nagrađeni za svoj rad. To se može postići obezbeđivanjem smeštaja, obroka ili drugih pogodnosti.
- **Pružanje odgovarajuće obuke praktikantima:** Farmeri treba da obezbede da praktikanti steknu potrebne veštine i znanja za svoj rad i da imaju mogućnost da se razvijaju. Objasnite što više konteksta i povežite pojedinačne zadatke u širu sliku kako biste jasno prikazali značaj zadatka.

PODRŠKA

Pored mnogih prednosti organizovanja prakse za mlade, postoje i različite mere podrške koje mogu koristiti i farmerima i mladima. U ovom poglavlju, ističemo različite oblike podrške koje farmeri mogu iskoristiti kako bi osigurali uspešnu praksu.

FINANSISKA PODRŠKA

U Nemačkoj postoje različite vrste finansijske podrške na koju farmeri mogu da se prijave kako bi organizovali praksu za mlade. Jedan važan izvor finansiranja su agencije za zapošljavanje, koje nude različite programe koji pomažu mladima da pronađu posao.

Pored toga, farmeri mogu računati i na podršku nevladinih organizacija, fondacija i drugih institucija koje se bave promovisanjem obuke i zapošljavanja mladih. Jedan primer je Jugendberufshilfe Thüringen e.V.,

koji ima za cilj integraciju mladih iz nepovoljnih društvenih grupa na tržište rada. Ova organizacija nudi podršku u pronalaženju praksi i stručnih osposobljavanja.

Evo nekoliko opcija finansiranja za prakse u Nemačkoj i njihovih prednosti i nedostataka za mlade i farmere:

- **Dodatak za obuku (BAB):** BAB pruža finansijsku podršku praktikantima i pripravnicima tokom njihove obuke. Iznos dodatka zavisi od različitih faktora, kao što su udaljenost između mesta prebivališta i radnog mesta, prihod roditelja i starost praktikanta. Prednost za mlade je ta što dobijaju finansijsku podršku za finansiranje svog obrazovanja. Za farmere, prednost je u tome što dobijaju finansijsku pomoć u pronalaženju kvalifikovanih praktikanta. Nedostatak može biti to što postupak prijave može biti komplikovan i što BAB važi samo za određene vrste praksi.
- **MAG (Mere za aktivaciju i profesionalnu integraciju):** Ovo uključuje mnoge mere podrške koje nudi Agencija za zapošljavanje, a koje imaju za cilj da pomognu nezaposlenima da se ponovo integrišu na tržište rada. Kroz MAG, obezbeđuju se različiti instrumenti, poput BAB-a, koji pružaju finansijsku podršku praktikantima i pripravnicima tokom njihove obuke.
- **Savezni program za karijerno savetovanje:** Ovo je program podrške Saveznog ministarstva za obrazovanje i istraživanje, koji ima za cilj olakšavanje prelaza mladih iz škole u radni svet. Kroz ovaj program, farmeri mogu dobiti finansijsku podršku za ponudu prakse mladima i pomoć u razvoju njihovih karijernih perspektiva. Tačni uslovi i zahtevi za učešće mogu se naći na veb-sajtu Saveznog ministarstva za rad i socijalna pitanja (<https://www.bmas.de/DE/Service/Publikationen/Broschueren/a804-berufseinstiegsbegleitung>).
- **Savezna volonterska služba (BFD):** BFD je volonterska socijalna godina za mlade, tokom koje rade u neprofitnim institucijama. Učesnici primaju džeparac i pokrivene su im socijalne osiguranje. Prednost za mlade je ta što mogu steći iskustvo u različitim oblastima i učiniti nešto dobro u isto vreme. Za farmere, prednost je u tome što susreću motivisane mlade ljude koji su voljni da rade. Nedostatak može biti to što rad u neprofitnim institucijama nije uvek povezan sa poljoprivrednim sektorom.
- **Evropska volonterska služba (EVS):** EVS je program Evropske unije koji mladima pruža priliku da rade i žive u drugoj evropskoj zemlji. Učesnici dobijaju smeštaj, obrok i džeparac. Prednost za mlade je u tome što mogu steći nova iskustva i poboljšati svoje jezičke veštine. Za farmere, prednost je u tome što upoznaju motivisane praktikante koji donose i interkulturalno iskustvo. Nedostatak može biti to što je postupak prijave vremenski zahtevan i što nije uvek lako pronaći odgovarajuće praktikante.
- **Obuka (abH):** abH je ponuda za mlade koji treba da dobiju podršku tokom svoje obuke. Pomoć može uključivati tutorstvo, socijalno-pedagošku podršku ili posebnu pomoć. Prednost za mlade je ta što dobijaju individualnu podršku kako bi uspešno završili obuku. Za farmere, prednost je u tome što dobijaju pedagošku podršku. Nedostatak može biti to što abH nije pogodan za sve praktikante i što postupak prijave može biti komplikovan.

Ove opcije finansiranja predstavljaju samo izbor, a sigurno postoje i druge. Izbor odgovarajućeg

finansiranja zavisi od mnogih faktora, kao što su individualne potrebe podrške praktikanta i finansijske mogućnosti farmera. Različite opcije finansiranja za poljoprivredne prakse nude različite prednosti za mlade i farmere, u zavisnosti od programa i zahteva. Važno je biti dobro informisan o različitim programima i uslovima kako bi se pronašla najbolja mogućnost finansiranja za pojedinačnu praksu. Za to je preporučljivo kontaktirati agenciju za zapošljavanje ili lokalni centar za socijalnu zaštitu mladih radi saveta.

Takođe, možete koristiti dijagram odluke koji je razvio Thüringer Ökoherz e.V. kako biste pomogli preduzećima u ponudi socijalnih projekata. Tamo možete saznati detaljno koji modeli finansiranja i ponude postoje za rad sa različitim ciljnim grupama.

www.bio-thueringen.de/sozlaw/entscheidungsbaum/

RAZRADA KONFLIKTA

Konflikti se mogu pojaviti u bilo kojoj praksi, i važno je da farmeri koji nude praksu za NEET mlade ljude imaju odgovarajuće strategije za rešavanje konflikata. Neki konflikti mogu se izbeći kroz jasne dogovore i direktno postavljene očekivanja, dok se drugi mogu pojaviti kada očekivanja nisu ispunjena ili kada dođe do nesporazuma.

Evo nekoliko konkretnih koraka koje farmeri mogu preduzeti kako bi rešavali konflikte tokom prakse (Pařízek, 2023):

- **Podsticanje komunikacije:** Otvorena i transparentna komunikacija je ključna za rano prepoznavanje i rešavanje konflikata. Farmeri bi trebalo da održavaju redovne sastanke za povratne informacije sa praktikantima i slušaju njihove brige. Posebno je važno aktivno slušati i koristiti "ja" poruke kako bi se podstakla uvažavajuća i konstruktivna komunikacija.
- **Prevenција konflikata:** Jasne upute za rad, postavljanje očekivanja i podsticanje poštovanja na radnom mestu mogu sprečiti pojavu konflikata. Farmeri treba da stvore jasnu strukturu i uključe praktikante u svoje operativne procese.
- **Mediacija konflikata:** Kada dođe do konflikta između praktikanta ili između praktikanta i drugih zaposlenih, važno je da farmer zauzme neutralnu poziciju i deluje kao posrednik. Svi učesnici treba da budu saslušani i rešenja treba da se rade zajedno.
- **Korišćenje resursa za upravljanje konfliktima:** Može biti korisno da se koriste spoljni resursi, poput socijalnih pedagoga iz savetovališta ili osoblja agencije za zapošljavanje, kako bi pomogli u rešavanju konflikata. Ovi resursi mogu pružiti dragocenu podršku i stručnost.

ZAVRŠNE REČI

Ovaj vodič pruža dragocene informacije i smernice farmerima koji žele da ponude praksu za NEET mlade ljude. To je dragocena prilika da podrže mlade u njihovoj profesionalnoj inkluziji, a istovremeno steknu kvalifikovane radnike za poljoprivrednu delatnost. Pružanjem praksi i implementacijom podržavajuće i inkluzivne radne sredine, farmeri mogu pozitivno doprineti razvoju mladih ljudi.

Važno je naglasiti da svaka praksa treba da bude individualizovana kako bi zadovoljila potrebe i sposobnosti NEET mladih. Saradnja sa organizacijama koje pomažu u plasmanu i podršci praktikantima može biti od velikog značaja. Takođe, farmeri treba da iskoriste zakonske regulative i programe podrške, kao što su mere za aktivaciju i profesionalnu reintegraciju, kako bi obezbedili finansijsku i strukturalnu podršku.

Zaključno, od velike je važnosti da farmeri promovišu otvorenu i podržavajuću radnu kulturu koja praktikantima daje priliku da razvijaju svoje veštine i steknu dragoceno iskustvo. Pružanjem odgovarajuće podrške, redovnim povratnim informacijama i rešavanjem konflikata kako se pojavljuju, farmeri mogu pomoći da praksa bude obogaćujuće iskustvo za sve uključene.

Nadamo se da će ovaj vodič pomoći farmerima da uspešno ponude praksu NEET mladima i tako pozitivno doprinesu njihovoj profesionalnoj integraciji. Zajedničkim radom na rešavanju prilika i izazova, možemo stvoriti održivu budućnost za poljoprivredu i mlade ljude koji žele da rade u ovom sektoru.

Hvala vam na vašem angažmanu i podršci!

KORISNI KONTAKTI

Postoji niz organizacija koje mogu pomoći farmerima i praktikantima da imaju uspešnu praksu. Ispod je lista važnih kontakata i resursa za Tiringiju:

Agentur für Arbeit Thüringen Mitte

99068 Erfurt

Tel.: 0800 4 5555 00

Tel.: 0361 302 1190

Ponedeljak – Petak: 08:00 – 18:00

thueringen-mitte@arbeitsagentur.de

Jugendämter in Thüringen:

Jugendamt	Straße	PLZ	Ort	Telefon	Email
Altenburger Land	Theaterplatz 7/8	4600	Altenburg	03447 / 586-0	fachbereich2@altenburgerland.de
Wartburgkreis	Erzberger Allee 14	36433	Bad Salzungen	03695 / 617-101	jugendamt@wartburgkreis.de
Eichsfeld	Aegidienstraße 24	37301	Heiligenstadt	03606 / 650-5100	jugendamt@kreis-eic.de
Eisenach	Markt 22	99817	Eisenach	03695 617101	jugendamt@wartburgkreis.de
Erfurt	Steinplatz 1	99085	Erfurt	0361 / 655-0	jugendamt@erfurt.de
Gera	Gagarinstraße 99/101	07545	Gera	0365 / 838-3401	Kinder.Jugendhilfe@gera.de
Gotha	Humboldtstr. 18	99867	Gotha	03621 214-301	amt51@gotha.de
Greiz	Dr.-Rathenau-Platz 11	07973	Greiz	03661 / 876-367	jugendamt@landkreis-greiz.de
Hildburghausen	Wiesenstr. 18	98646	Hildburghausen	03685 / 445-341	lindner@lrahbn.thueringen.de
Ilm-Kreis	Erfurter Straße 26	99310	Arnstadt	03677 / 657-0	jugendamt@ilm-kreis.de
Jena	Am Anger 13	07743	Jena	03641 / 49-2706	jugendamt@jena.de
Kyffhäuserkreis	Markt 8	99706	Sondershausen	03632 / 741-561	jus@kyffhaeuser.de
LK Nordhausen	Behringstr. 3	99726	Nordhausen	03631 9115201	Jugend@lrandh.thueringen.de
Saale-Holzland-Kreis	Goethestraße 12	07607	Eisenberg	036691 / 70-433	ja@lrashk.thueringen.de
Saale-Orla-Kreis	Oschitzer Straße 4	07907	Schleiz	03663 488-0	sozialerdienst@lrasok.thueringen.de
Saalfeld-Rudolstadt	Rainweg 81	07308	Saalfeld	03671 / 823-641	jugendamt@kreis-slf.de
Schmalkalden-Meiningen	Obertshäuser Platz 1	98617	Meiningen	03693 / 485 - 8643	ja@lra-sm.thueringen.de
Sonneberg	Bahnhofstr. 66	96515	Sonneberg	03675 / 871-212	jugendamt@lkson.de
Suhl	Friedrich-König-Straße 42	98527	Suhl	03681 / 742-541	jugendamt@stadtsuhl.de
Sömmerda	Wielandstr. 4	99610	Sömmerda	03634 / 354-133	jugendamt@lra-soemmerda.de
Unstrut-Hainich-Kreis	Brunnenstraße 94	99974	Mühlhausen	03601 / 80-2284	kontakt@unstrut-hainich-kreis.de-mail.de
Weimar	Schwanseestr. 17	99423	Weimar	03643 / 762-0	familienamt@stadtweimar.de
Weimarer Land	Bahnhofstr. 28	99510	Apolda	03644 / 540-0	post.jugendamt@wl.thueringen.de

Bildungsträger/Vereine NEET- Jugendliche:

Landkreis/kreisfreie Stadt	Träger	Straße	PLZ	Ort	Telefon	Email
Erfurt	Caritasverband e.V.	Wilhelm-Külz-Straße 33	99084	Erfurt	0361 6729-0	dicv-erfurt@caritas-bistum-erfurt.de
Erfurt	SBH Südost GmbH	Friedrich-Engels-Straße 18	99086	Erfurt	0361 5505 9969	info@sbh-nordost.de
Greiz	JBH Thüringen e.V.	August-Bebel-Straße 40	7973	Greiz	03661 8749941	katharina.blochberger@jbhth.de
Hildburghausen	FAW gGmbH (HBN)	Eisfelder Straße 43	98646	Hildburghausen	03685 4041810	bianca.wienecke@faw.de
Ilm-Kreis	IKL Ilmenau GmbH	Ehrenbergstraße 1	98693	Ilmenau	03677 62968	info@ikl-ilmenau.com
Kyffhäuserkreis	JBH	Erfurter Straße 45	6567	Bad Frankenhausen	034671 56783	caroline.liebau@jbhth.de
Nordhausen	LRA NDH	Behringstraße 3	99734	Nordhausen	03631 911-9119	bsz-info@lrandh.thueringen.de
Saalfeld-Rudolstadt	BZ Saalfeld GmbH	Bahnhofstraße 6 a	07318	Saalfeld	03671 6760-0	info@bz-saalfeld.de
Schmalkalden-Meiningen	IFBW e.V.	Rötweg 6	98574	Schmalkalden	03683 466960	ifbw-schmalkalden@bildung-sm.de
Suhl	Internationaler Bund	Kornbergstr. 7	98528	Suhl	03681 87926403	silko.triebel@ib.de
Weimarer Land	JUL	Erfurter Straße 17	99510	Apolda	0151 44 601 544	g.kroening@jul-bildung.de
Weimarer Land	bbb e.V.	Leutloffstraße 44	99510	Apolda	03644 560666	info@bbb-apolda.de

Altenburger Land	Innova Sozialwerk e.V	Wenzelstraße 37	04600	Altenburg	03447 85180	altenburg@innova-sozialwerk.de
Eichsfeld	IB Mitte gGmbH	Leinegasse 12a	37308	Heilbad Heiligenstadt	03606 55 12-0	bbz-heiligenstadt@ib.de
Erfurt	Kolping Bildungswerk	Wermutmühlenweg 11	99089	Erfurt	0361 73068 0	info@kbw-th.de
Erfurt	IB Mitte gGmbH	Hallesche Straße 20A	99085	Erfurt	0361 5983124	alexander.schuchardt@ib.de
Gera	OTEGAU GmbH	Lusaner Straße 7	07549	Gera	0365 73740-0	otegau@otegau.de
Gotha	VHS-Bildungswerk GmbH	Gleichenstraße 48	99867	Gotha	03621 23290	info@bildungswerk.de
Jena	ÜAG gGmbH	Ilmstraße 1	07743	Jena	03641 806 5	info@ueag-jena.de
Jena	Kindersprachbrücke Jena e.V.	Fregestraße 3	07747	Jena	03641 420269	buero@kindersprachbruecke.de
Kyffhäuserkreis	Sondershäuser Bildungsverein, VHS-Bildungswerk	Am Kalkhügel 16	99706	Sondershausen / Berka	03632 543 8-0	SBV_Berka@t-online.de
Nordhausen	HORIZONT e.V.	Mühlhof 2	99734	Nordhausen	03631 994053	info@horizont-verein.de
Nordhausen	Sondershäuser Bildungsverein e.V.	Hauptstraße 20 – 22	99734	Nordhausen	03631 994986	ndh@sondershaeuser-bildungsverein.de
Saale-Holzland	Bildungswerk BLITZ e.V.	Zeitgrund 6	07646	Stadtroda	036428 517-0	info@bildungswerk-blitz.de
Schmalkalden-Meiningen	Bildungsträger Meiningen e.V.	Marienstraße 10	98617	Meiningen	03693 5058037	info@btm-mgn.de
Sonneberg	Zweckverband Sonneberger	Friedrich-Engels-Straße 156	96515	Sonneberg	03675 75779 0	info@saz-zv.de

	Ausbildungszentrum und wbm					
Suhl	SPA; Simson Private Akademie gemeinnützige GmbH	Pfüttschbergstraße 6	98527	Suhl	03681 722574	info@spa-suhl-bildung.de
Wartburgkreis	SBH Südost GmbH	Lindigallee 2	36433	Bad Salzungen	03695 85834-0	info@sbh-nordost.de
Weimar	Handwerksbildungszentrum e.V.	Rödchenweg 24	99427	Weimar	03643 441020	info@hbz-weimar.de

REFERENCE

- BIBB (Bundesinstitut für Berufsbildung). (2019). *Jugendliche ohne Berufsausbildung und ohne Arbeit*. Bonn. BIBB.
- Bundesministerium für Bildung und Forschung (BMBF). (2018). *Berufsbildungsbericht 2018*. Bonn. BMBF.
- Bundesministerium für Ernährung und Landwirtschaft (BMEL). (2020). *Arbeitsmarkt Landwirtschaft in Deutschland. Aktuelle und zukünftige Herausforderungen an die Berufsbildung*. Berlin. BMEL.
- Cedefop (European Centre for the Development of Vocational Training). (2018). *NEETs: Characteristics, costs and policy responses in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Department for Education and Employment. (1999). *Bridging the Gap: New Opportunities for 16-18 Year Olds Not in Education, Employment or Training*. London, UK: Department for Education and Employment.
- Elings, M. (2012). *Effects of care farm. Scientific research on the benefits of care farms for clients*. Taskforce Multifunctional Agriculture, Wageningen University and Research, Trimbos-institute and Praktikon.
- Elings, M., Haubehofer, D., Hassink, J., Rietberg, P., & Michon, H. (2011). *Effecten van zorgboerderijen en andere dagbestedingsprojecten voor mensen met een psychiatrische of verslavingszorgachtergrond*. Plant Research International en Trimbos-instituut.
- Elings, M., Hudcová E., Essich L., Harth M., Harrems-Wilders, Kovacova L., D., Moroney A., Moudry J., Pařízek M., Schneider C., Smyth B., Urban D. (2023). *Social Work in Farming: Social farming environment as a means of guiding and supporting people from specific target groups*. Erasmus+ SoFarTEAM project, Intellectual Output 1. <https://doi.org/10.18174/629225>
- Elings, M., Vijn, M., & Kruit, J. (2017). *Sociaal ondernemerschap in de zorglandbouw. Voorwaarden voor een kansrijke start*. (In English: *Social entrepreneurship in care farming. Conditions for a successful start*.) The Netherlands, Wageningen University and Research.
- European Social Survey (2020): ESS-8 2016 *Documentation Report. Edition 2.2*. Bergen, European Social Survey Data Archive, Sikt - Norwegian Agency for Shared Services in Education and Research, Norway for ESS ERIC. [doi:10.21338/NSD-ESS8-2016](https://doi.org/10.21338/NSD-ESS8-2016).
- Eurostat. (2021). NEET rate by sex, age and educational attainment level (%). European Union. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tesem140/default/table?lang=en>
- IAB (Institut für Arbeitsmarkt- und Berufsforschung). (2018). *IAB-Forschungsbericht*. Nürnberg, Deutschland: IAB.

- Klußmann, U. (2015). *Aspekte von Integration und Inklusion durch Soziale Landwirtschaft*. In U. Klußmann, T. Fischer, & J. Häfner (Eds.), *Soziale Landwirtschaft. Inklusion und Teilhabe durch Gemeinschaftsgärten und Stadtlandwirtschaft* (pp. 23–34). Vandenhoeck & Ruprecht.
- OECD (2023), Youth not in employment, education or training (NEET) (indicator). doi: 10.1787/72d1033a-en
- OECD. (2020). *Youth and COVID-19: Response, recovery and resilience*. Paris, France: OECD Publishing.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2021). NEET rates. <https://data.oecd.org/youthinac/youth-not-in-employment-education-or-training-neet.html>
- Pařízek, M. (2023). Youth. In *Social Work in Farming – Teaching material about client groups and their involvement in Social Farming*. Michael Harth, Lisa Essich.
- Renting, H., Marsden, T. K., & Banks, J. (2003). *Understanding Alternative Food Networks: Exploring the Role of Short Food Supply Chains in Rural Development*. *Environment and Planning A*, 35(3), 393–411
- Sempik, J., Hine, R., & Van der Horst, D. (2018). *The Role of Social Farms and Green Care in European Rural Development*. In J. Sempik, R. Hine, & M. E. Wilcox (Eds.), *Green Care: For Human Therapy, Social Innovation, Rural Economy, and Education* (pp. 201–219). Springer.
- Sempik, J., Hine, R., & Wilcox, D. (2010). *Green Care: A Conceptual Framework. A Report of the Working Group on Green Care in Agriculture*. COST Office.
- Sowa, Frank, Matthias Klemm & Carolin Freier (2012): *'Ein-Euro-Jobs' in Deutschland. Qualitative Fallstudien zur Auswirkung der SGB-II-Arbeitsgelegenheiten auf Beschäftigungsstruktur und Arbeitsmarktverhalten von Organisationen*. (IAB-Forschungsbericht 15/2012), Nürnberg, 140 S.
- Van den Berg, A. E., Custers, M. H. G., & Gardiner, J. D. (2015). *Green Care Farms: An Innovative Type of Adult Day Service to Stimulate Social Participation of People with Dementia*. *Gerontechnology*, 14(4), 211–221.
- Van den Berg, A. E., Maas, J., Verheij, R. A., & Groenewegen, P. P. (2010). *Green Space as a Buffer Between Stressful Life Events and Health*. *Social Science & Medicine*, 70(8), 1203–1210.
- Van Elsen, T. (2007). *Witzenhäuser Positionspapier zum Mehrwert Sozialer Landwirtschaft*.